

Heikki Roiko-Jokela & Tapio Roiko-Jokela

Urheilun toinen puoli – Kolikon kaksi puolta

Suomen urheiluhistoriallisen seuran vuosikirjan 2021 otsikoksi valikoitui ”Kolikon kaksi puolta”. Urheilulla on julkisivunsa – kolikon etupuoli – jonka taakse kätkeytyy lukuisia ilmiöitä, jotka jäävät vähemmälle huomiolle. Tematiikan parissa oltiin jo seuran vuosikirjassa 2015, joka otsikoitiin ”Urheilun toinen puoli”.

Teoksessa pureuduttiin urheilun kulissien takaisiin ilmiöihin ja aiheet olivat verrattain konkreettisia. Asioilla on kuitenkin kaksi puolta ja nyt kuusi vuotta myöhemmin on tullut aika kääntää kolikko ympäri: tarttua urheilun arvoihin, arvostuksiin ja puhetapoihin. Vuosikirjat 2015 ja 2021 ovat yhden kolikon kaksi eri puolta. Vertauskuvallinen kolikko kuvaa tutkimusta urheilun toisesta puolesta, vähemmälle huomiolle jääneistä teemoista, ja sen eri puolet puolestaan erilaisia lähestymistapoja aihepiiriin.

Kolikon toisella puolella voi olla ilmiöitä ja asioita, jotka eivät sovi urheilun julkisuuskuvaan tai ne poikkeavat totutusta narratiivista liiaksi saadakseen huomiota. Siksi ne on piilotettu kolikon toiselle puolelle. Vaikka niitä ei olisikaan aktiivisesti kätkeyty, niin ei vertauskuvallista kolikkoa käännellä niiden löytämiseksi.

Kolikon kaksi puolta kuvaa myös sitä, että asiat voidaan esittää tietyllä tapaa. Vaikka vaihtoehtoinen tila on sinänsä tiedossa, se jää vaille huomiota. Se on kolikon toisella puolella, jonne vain vilkaistaan pikaisesti. Esimerkiksi urheiluhistoria on painottunut miesurheiluun ja huomattava osa urheiluhistorian tutkimuksista on miesten laatimia. Naiset ovat mukana, mutta jäävät taka-alalle. Kolikko tulisi kääntää ja tutkimuksen aihepiirejä laajentaa.

Kolikon kaksi puolta voi viitata myös siihen, että samaa urheilun ilmiötä voidaan lähestyä eri näkökulmista. Kun yksi lähestymistapa on valittu, keskitytään asian yhteen ulottuvuuteen, mutta muut ulottuvuudet jäävät herkästi kolikon toiselle puolelle katseiden ulottumattomiin. Eri lähestymiskulmat täydentävät toisiaan ja syventävät käsitystä urheilun eri puolista muodostaen kokonaisuuksia. Näin on myös käsillä olevassa vuosikirjassa.

Ensimmäinen temaattinen kokonaisuus muodostuu urheilun arvojen, arvostuksien, etiikan, moraalin, lupauksen, protestien ja tasa-arvokamppailun ympärille: mitä urheilussa arvostetaan ja kuinka sen parissa toimitaan? Temaattisen kokonaisuuden muodostavat artikkelit kääntävät kolikon ympäri ja tuovat uusia näkökulmia aiheisiin.

Kokonaisuuden aloittaa Pekka Kaarnisen artikkeli ”Pieleen meni hiukan’. Kilpa- ja penkkiurheilun varjopuolia Juha ’Watt’ Vainion iskelmässä Suomi-Ruotsi”, jossa tarkastellaan urheilun arvoja ja arvostuksia sekä urheilun etiikkaa ja moraalialia Juha Vainion iskelmän Suomi-Ruotsi kautta. Kaarninen on kääntänyt artikkelissaan kolikon ympäri valitessaan lähdeaineistokseen iskelmän. Urheilun arvoihin, arvostuksiin, etiikkaan ja moraalisiin saadaan tuoreita näkökulmia, kun niitä tutkitaan musiikin kautta.

Urheilumaailmassa puhutaan usein lupaavista urheilijoista, mutta mitä urheilupuheen lupaukset lopulta ovat? Hannu Itkonen ja Seppo Knuutila ovat tarttuneet artikkelissaan ”Saat, jos voit – Urheilupuheen ikiaikaiset lupaukset tekoina ja kokemuksina” urheiluun kytkeytyviin lupauksiin laaja-alaisesti ymmärrettynä analysoimalla urheilijoiden elämäkertoja. Tuloksena on kattava ana-

lyysi urheilun retoriikasta, minkä myötä urheilulupauksia kuvaavan kolikon kääntöpuolikin alkaa valottua.

Kuten Itkosen ja Knuutilan artikkelista ilmenee, urheilumaailmassa luvataan paljon, mutta lupaukset eivät aina täyty. Protestit ja pettymykset odottavat kolikon lupaavan julkisivun takana ja pääsevät ajoittain esiin. Lauri J. S. Kaira on tarkastellut artikkelissaan ”Olympiahurmossa, protesteja ja pettymyksiä – Kielin olympiaregatta 1936 ja purjehdusurheilun muuttuva kuva maailmansotien välisenä aikana” täyttymättömiä odotuksia seuranneita protesteja lehdistöaineiston ja Yngve Paciuksen muistelmien kautta.

Protestit voivat kohdistua moniin asioihin ja yksi niistä on sukupuolten välinen tasa-arvo. Sami Kolamo ja Riikka Turtiainen ovat tutkineet artikkelissaan ”Naisten tennis tasa-arvokamppailun pelikenttänä – Tarkastelussa Suzanne Lenglenin, Billie Jean Kingin ja Serena Williamsin tähtikuvat” naisurheilijoiden julkisuuskuvien muodostumista ja heidän käymäänsä tasa-arvokamppailua. Naisnäkökulma saa jatkoa Jerkko Holmin artikkelissa ”Naisvartalon muotoja vai jalkapallotuloksia – Seinäjoen Mimmiliigan ensimmäiset vuodet paikallisessa lehdistössä”. Artikkelin näkökulma on mediarepresentaatioissa.

Temaattisen kokonaisuuden päättää Jari Kanervan artikkeli ”Silmäys suomalaisiin hiihto-oppaisiin ennen toista maailmansotaa”. Artikkelin keskiössä eivät ole urheilutulokset, vaan lajin kehittyminen ja näkemykset siitä, mitä hiihto on: hiihdon katsottiin olevan yhtä, mutta kolikolla oli kaksi puolta ja vallitsevalla tilalla oli vaihtoehtonsa.

Toinen temaattinen kokonaisuus on alkoholin ja urheilun välinen suhde. Sen aloittaa suomalaisen lehdistön alkoholidiskurssia tarkasteleva Tapio Roiko-Jokelan, Heikki Roiko-Jokelan ja Esa Mangelojan artikkeli ”Raittiutta, konservatiivisuutta, ohjausta. Urheilun ja alkoholinkäytön välinen suhde suomalaisen lehdistön kirjoituksissa 1920-luvun taitteesta 1980-luvun loppuun”. Artikkelissa urheilun ja alkoholinkäytön välistä suhdetta lähestytään lehdistön kautta ja mukana kulkee yhteiskunnallinen, alkoholipoliittinen konteksti.

Jouko Kokkonen siirtää alkoholitematiikan lehdistöstä urheili- joihin. Hänen artikkelissaan ”Entäs jos urheilija viinaa juo?” on mukana yhteiskunnallinen ulottuvuus, mutta lähdeaineistoksi on valittu miesurheilijoiden elämäkerralliset teokset. Urheilumaaail- massa tapahtuvaan alkoholinkäyttöön saadaan erilaiset näkökul- mat, kun kaksi edellä mainittua artikkelia luetaan perätysten.

Osaltaan tematiikkaa jatkaa Esa Mangelojan, Heikki Roiko-Jo- kelan ja Tapio Roiko-Jokelan laatima ”Jääkiekkoviihteen kysyntä- tekijät”, jossa tarkastellaan jääkiekkoa yleisön näkökulmasta. Alko- holinkäytön ja urheilun välinen suhde ei ole artikkelin analyysin ainoa kohde, mutta se on vahvasti mukana tekstissä ja sitoo ar- tikkelin osaksi alkoholinkäytön ympärille kietoutuvaa temaattista kokonaisuutta.

Vuosikirjan viimeisen kokonaisuuden muodostavat esseet, ra- portit ja arviot. Johanna Nordlingin essee ”Kun jalkapallo rakensi siltaa” kertoo saksalaisen huippujoukkueen Borussia Möncheng- ladbachin ja Israelin maajoukkueen kohtaamisesta Tel Avivin Bloomfield-stadionilla helmikuussa 1970. Mikä oli jalkapallo-otte- lun poliittinen vaikutus kahden maan ja niiden kansalaisten suh- teisiin? Teijo Pyykkönen käsittelee esseessään ”’Terveys, kunto maallesi anna’ – sata vuotta valtion liikuntahallintoa” urheilu- ja liikuntapolitiikan taustalla olleita ja olevia arvoja, päämääriä sekä yhteiskunnallisia perusteluita (urheilu- ja liikuntapolitiikan oikeu- tuksesta) eri aikoina. Raportissa ”Lahden Hiihtoseura ja Hiihto- museo – juhlanäyttely suunnitteilla keväällä 2022” Suvi Kuisma kertoo menestyksekkään seuran ja museon yhdessä suunnittele- masta juhlanäyttelystä sekä valottaa seuran historiaa. Vuosikirjan päättää kirja-arviointiosuus.

Mitä vuosikirjassa tarkalleen ottaen kerrotaan, selviää lukemal- la vuosikirjan kirjoitukset. Antoisia lukuhetkiä urheiluhistorian parissa!